

מתי מדבר

"במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם ... אשר הלינתם עלי" (במדבר יד כט)¹

מסכת בבא בתרא דף עג עמוד ב

ואמר רבה בר בר חנה: פעם אחת היינו הולכים במדבר ונתלווה עמנו ערבי אחד ...² אמר לי: בוא אראה לך את מתי מדבר. הלכתי, ראיתי אותם ונראים היו כמו שמשחקים³ ושוכבים פרקדן על גבם. והייתה זקופה ברכו של אחד מהם ונכנס ערבי תחת ברכו כאשר הוא רכוב על גמלו ורומחו זקוף בידו ולא נגע בו.⁴ חתכתי קרן אחת של תכלת (ציצית) של אחד מהם ולא היינו יכולים ללכת. אמר לי (הערבי): שמא לקחת דבר מהם? החזר אותו ... הלכתי והחזרתי אותו ואחר כך היינו יכולים ללכת.⁵

מתי מדבר, חיים נחמן ביאליק

לא עדת כפירים ולבאים יכסו שם עין הערבה,
לא כבוד הפשן ומבחר אלוניו שם נפלו באדיר -
על יד־אֶהְלִיָּהֶם הקדרים מוטלים בחמה ענקים,
בין חולות המדבר הצהבים פאריות לבטח ירצו.
שקע החול תחת מרבץ גופותם מוצקות הגרמים,
דבקו אדירים לארץ, נרדמו - ואזנם עליהם:
חרבות הצור מראשותם, בין רחב כתפיהם בידונם,
אשפה ותלי בחגרתם ונעוצות בחול חניתותם.
צנחו בארץ ראשיהם הכבדים מגדלי הפרע,
נגרר שער תלתליהם ונדמה לרעמת הלבאים; ...
קשים מצחותם וחזקים ולעמת שמים כוננו,

שבת שלום

מחלקי המים

¹ ובהמשך שם פסוקים קשים ביותר: "אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה ... ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה ... במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשא את עונותיכם ... אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו". אלה הפסוקים הקשים החורצים את דינו של דור יציאת מצרים - דור מתן תורה, דור המדבר שהפך בכך לדור מתי מדבר. פסוקים קשים אלה נאמרים לא בכעס הראשון מיד לאחר חטא המרגלים, אלא לאחר שלכאורה העניין קצת נרגע, לאחר שנאמר להם: "סלחתי כדברך". ראה במדבר פרק יד מפסוק כ עד סוף הפרק.

² נוסח המקור בגמרא הוא בארמית, ואנו הבאנו את התרגום לעברית עפ"י פירוש אבן ישראל (שטיינזלץ).

³ שתויים, שיכורים שנרדמו. הריטב"א רואה בכך סימן שהם שומרים על חיוניותם: "בא לומר כי לא כהתה עינם והיו דומים כאדום מין". ותוספות רואה בחיוניות זו סימן שיש להם חלק לעולם הבא.

⁴ ראה בגמרא שם גוזמאות רבות של רבה בר בר חנה שחלקן ראה בעצמו וחלקן שמע מהולכי מדבריות ויורדי הים וכבר נדרשו הפרשנים לסיפורי גוזמאות אלה, ראה פירוש רשב"ם ומהרש"א בגמרא שם.

⁵ ויש גם המשך לסיפור זה שמתקשר להלכות ציצית. כאשר בא רבה בר בר חנה לפני החכמים בבית המדרש וסיפר להם את שאירע לו עם מתי מדבר, הם נזפו בו ואמרו לו: לאיזה צורך עשית זאת (שחתכת את הציצית מכנף בגדו של המת) - על מנת להכריע אם ההלכה כבית שמאי או כבית הלל בנוגע למספר החוטים שבכל כריכה (חוליה) בציצית (ראה מנחות מא ע"ב)? - מספיק אם היית מונה אותם ובא ומעיד לפנינו. הקשר למצוות ציצית חוזר לפרשת השבוע. מצוות ציצית חותמת את הפרשה והיא מן המצוות המועטות שנזכרות באותם חמישה פרקים שבספר במדבר המכסים את שנות מתי מדבר - תוספת שלושים ושמונה שנות הנדודים שנגזרו על אבותינו בגין חטא המרגלים. והראשונים האריכו לדון בעקבות גמרא זו אם מותר או אפילו מצווה לקבור את המת עם טלית וציצית.